

UDSATTE UNGE: Fra kanten til fællesskabet

Et ungdomsliv i udsathed koster dyrt – både for den unge og for samfundet. Udsatte unge peger selv på, at fællesskaber kan hjælpe dem væk fra kanten. Så hvad skal der til for at få flere udsatte unge med i samfundets brede fællesskaber?

På den stejle klatrevæg i Haderslev Streetdome hænger 26-årige Guðjón Andri. Han er godt i gang med ruten af røde greb, der skal føre ham til toppen af den 12 meter høje væg. Armene syrer til, men Guðjón fortsætter under tilråb fra klatrevennerne. For selv om klatring er en individuel sport, er fællesskabet i klatreklubben stærkt. Det mærker Guðjón nu, og når han sammen med de andre klatrere drikker kaffe, snakker og griner i pauserne.

For seks år siden var Guðjón Andris tilværelse knap så lys. Han var droppet ud af en ungdomsuddannelse for tredje gang, kæmpede med et massivt hashmisbrug og havde ikke fast tag over hovedet. I dag er han stoffri, under uddannelse, vellidt af vennerne og fuld af tro på fremtiden. Hans rejse mod et nyt liv tog fart, da han trådte ind ad døren i 'den-FRI' – et fællesskab for tidlige stof- og alkoholmisbrugere under Ungdommens Røde Kors. Sammen med de andre unge i den-FRI begyndte Guðjón at komme i klatreklubben, der blev adgangsbilletten til et nyt, meningsfuldt fællesskab.

Spørger man Guðjón, er han ikke i tvivl om, at fællesskabet i klubben var med til at få hans liv tilbage på ret køl. Det gav ham struktur i en tumultarisk periode, boostede hans selvværd og gav ham venner, som han kunne dele bekymringer og glæder med.

Guðjón Andri er en af de unge, som har bevæget sig væk fra kanten. Hans historie er et eksempel på, at fællesskaber nytter: at stærke netværk og tilhørsforhold kan være udslagsgivende, når udsatte unge skal tilbage på sporet.

Potentialet i fællesskaberne er stort. Det ved vi blandt andet, fordi udsatte unge selv fremhæver fællesskaber med andre unge som afgørende for deres trivsel og fremtidige handlemuligheder. Men vi ved også, at vi som samfund endnu ikke har knækket koden: Der er stadig alt for mange udsatte unge, som ikke er en del af et meningsfuldt fællesskab.

Dette videngrundlag samler den mest centrale viden om udsatte unge og deres deltagelse i samfundets brede fællesskaber¹ – de fællesskaber som langt de fleste unge deltager i på deres uddannelser, i foreningslivet, og hvor de bor. Videngrundlaget giver blandt andet svar på:

1. hvem de udsatte unge er
2. hvilke fællesskaber de står uden for
3. hvad konsekvenserne af et liv som udsat er
4. hvad vi ved om effekten af deltagelse i brede fællesskaber
5. hvorfor det ikke lykkes at få flere udsatte unge med i fællesskaberne
6. hvordan vi hjælper udsatte unge ind i fællesskaberne

Om videngrundlaget

Videngrundlaget er udarbejdet af Tænk tanken Mandag Morgen i samarbejde med Hjem Til Alle alliancen, Ungdommens Røde Kors, BL – Danmarks Almene Boliger, TrygFonden, Tuborgfondet og Bikubenfonden.

Videngrundlaget er blevet til på baggrund af en kortlægning af – primært dansk – litteratur samt interview med centrale eksperter på området. Desuden offentliggøres nye tal fra SFI's Fællesskabsmåling fra 2017 for første gang. Tallene viser bl.a. omfanget af udsatte unges sociale kontakter og deltagelse i civilsamfundets aktiviteter.

Desk-researchen og tallene fra Fællesskabsmålingen er suppleret af interview og tre cases, der illustrerer, hvordan man i praksis arbejder med at inkludere udsatte unge i fællesskaberne.

1. Hvem er de udsatte unge?

Udsatte unge er langtfra en homogen gruppe. Alt efter hvor i litteraturen man leder, og hvem man spørger, får man forskellige svar på, hvem udsatte unge er, og hvilke udfordringer de kæmper med. Én ting er der dog enighed om: Udsatte unge kan ikke puttes i kasser. Der er snarere tale om, at de unge har sociale problemer såsom ensomhed, psykiske lidelser, arbejdsløshed og misbrug, der er vævet tæt sammen og er under konstant forandring.

Forskere og institutioner har gennem en årrække udviklet mål for udsathed, og de senere år er flere begyndt at definere udsathed ud fra en bredere vifte af parametre, som også tager højde for ikke-økonomiske aspekter. Det gælder bl.a. et af de mest centrale forskningsbidrag på området, Fællesskabsmålingen fra 2017, som er udarbejdet af Socialforskningsinstituttet SFI (nu Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, VIVE). Her defineres udsatte som borgere, der har "helt eller delvist begrænsede deltagelsesmuligheder på forskellige områder af samfunds- og hverdagslivet".² For at afgrænse gruppen kigger SFI på syv dimensioner: livstilfredshed, følelsen af social eksklusion, subjektivt velvære, selvhjulpethed, depressive symptomer, ensomhed og materielle afsavn. Med udgangspunkt i denne afgrænsning når de frem til, at 5,1 pct. af de 18-29-årige kan betegnes som socialt udsatte.

2. Hvilke fællesskaber står udsatte unge uden for?

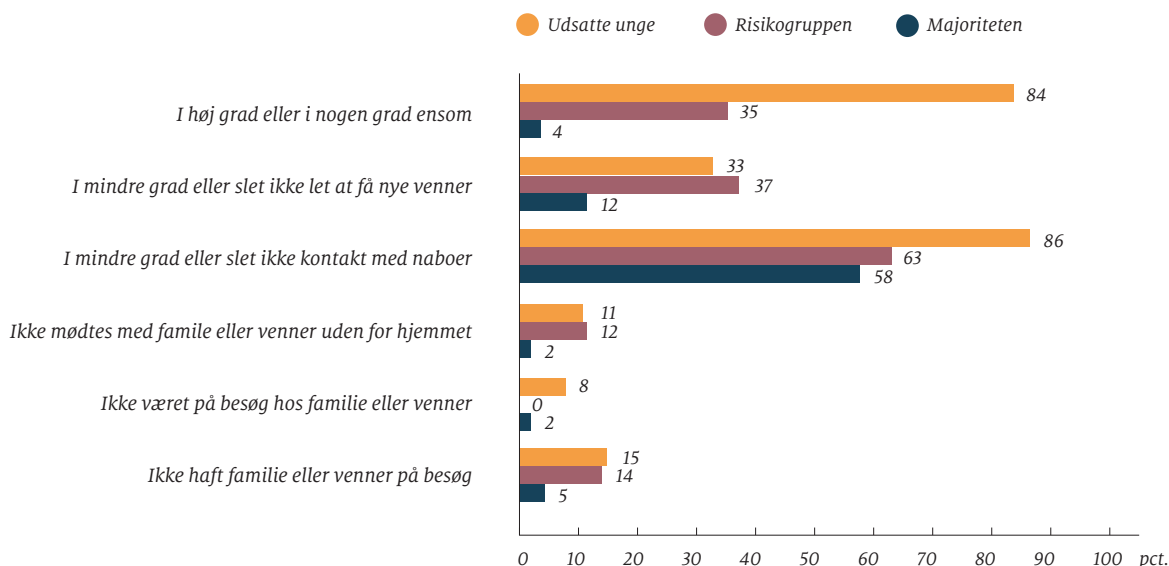
Et kendetegn ved udsatte unge er, at de har færre nære og stabile relationer og i ringere grad indgår i meningsfulde fællesskaber end deres jævnaldrende. Nye tal fra Fællesskabsmålingen viser, at udsatte unge (18-29 år) og unge i risikogruppen har mindre social kontakt end de fleste af deres jævnaldrende. De føler sig mere ensomme, har sværere ved at få nye venner og har mindre kontakt med naboer og familiemedlemmer. Se figur 1.

Udsatte unge indgår også i mindre grad i civilsamfundets fællesskaber. De er ikke lige så aktive i foreninger og deltager ikke i lige så høj grad i fritidsaktiviteter som majoriteten af danske unge. Se figur 2, og læs case 1 om, hvad foreningen Nørrebro United gør for at få udsatte unge til at møde op til fodboldtræning.

Selv om tallene fra Fællesskabsmålingen viser, at udsatte unge i mindre grad end deres jævnaldrende indgår i samfundets brede fællesskaber, betyder det ikke, at de står helt uden netværk. Ifølge Lars Benjaminsen, seniorforsker hos VIVE, er karakteren af deres sociale relationer bare anderledes: "Udsatte unge indgår i mere fragmenterede sociale fællesskaber og flygtige grupper, bl.a. fordi de oplever flere skift i deres bolig og i uddannelsessystemet." En undersøgelse, som Center for Ungdomsforskning (CeFU) lavede i 2016, baseret på interview med udsatte unge, konkluderer i den forbindelse, at udsatte unges relationer er "kortvarige og koblet op på den sammenhæng, de nu og her befinder sig i".³

Udsatte unge har færre nære relationer

Social kontakt og sociale relationer

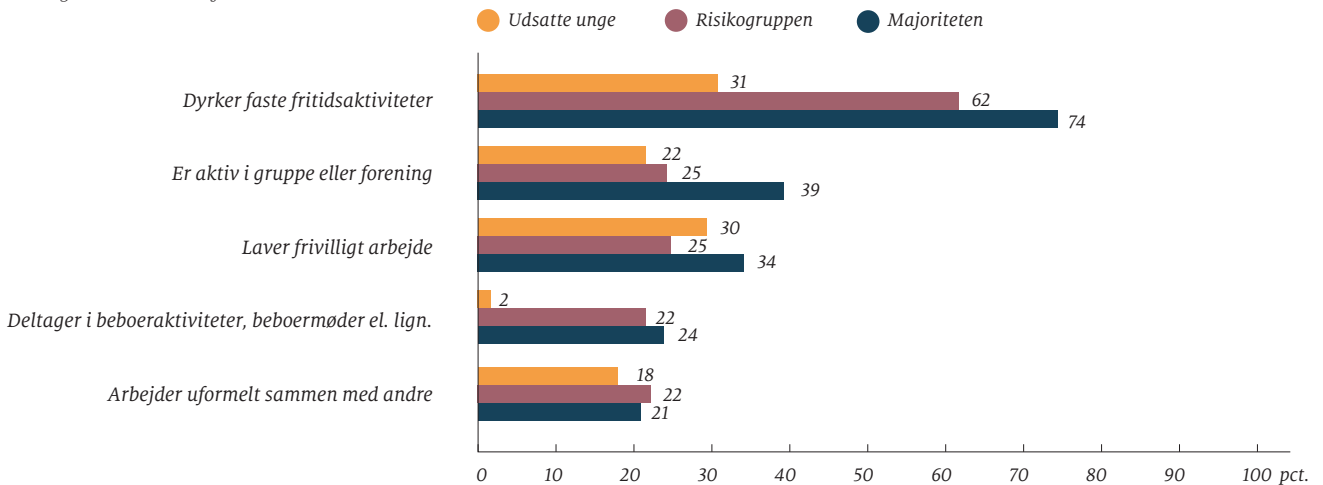
Figur 1: Unges sociale relationer fordelt på seks indikatorer: ensomhed, vanskelighed ved at få nye venner, kontakt med naboer, kontakt med familie og venner uden for hjemmet, besøg hos familie eller venner og besøg af familie og venner.

Note: Figuren viser omfanget af sociale relationer hos unge på mellem 18 og 29 år, fordelt på tre grupper: udsatte unge, unge i risikogruppen og majoriteten af unge. Antal respondenter: 457.

Kilde: Fællesskabsmålingen, 2017.

Udsatte unge deltager i mindre grad i civilsamfundsaktiviteter

Deltagelse i civilsamfundet

Figur 2: Unges deltagelse i civilsamfundet fordelt på fem indikatorer: dyrker faste fritidsaktiviteter, er aktiv i gruppe eller forening, laver frivilligt arbejde, deltager i beboeraktiviteter og arbejder uformelt sammen med andre.

Note: Figuren viser deltagelse i civilsamfundets aktiviteter hos unge på mellem 18 og 29 år, fordelt på tre grupper: udsatte unge, unge i risikogruppen og majoriteten af unge. Antal respondenter: 457.

Kilde: Fællesskabsmålingen, 2017.

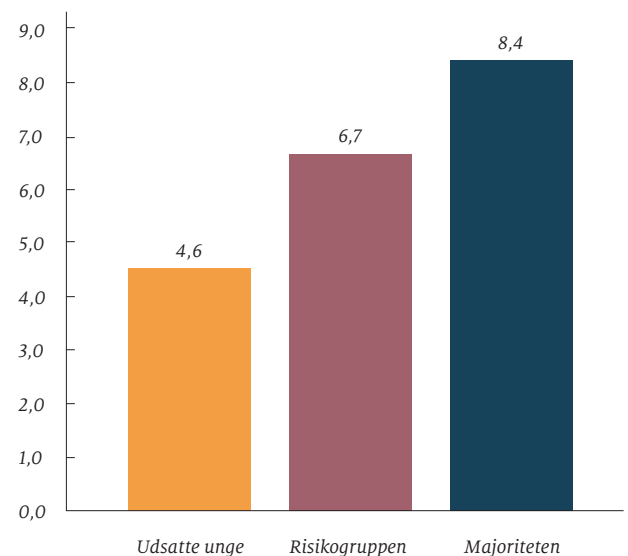
Udsatte unge omgiver sig desuden ofte med andre unge på kanten. Det fremhæver Mette Fabricius Madsen, chefkonsulent i Center for Boligsocial Udvikling, der bl.a. udvikler og evaluerer sociale indsatser i udsatte boligområder: "Udsatte unge orienterer sig meget i forhold til deres eget geografiske område og møder fx andre unge i de klubber, der ligger tæt på. Der lader til at være en mental grænse for at bevæge sig ud i de bredere fællesskaber."

Udsatte unges relationer er desuden ofte baseret på kollektive, negative handlinger, fortæller Steffen Rasmussen, som har arbejdet med udsatte unge i årevis, bl.a. som stifter af Fundamentet i Aarhus og direktør for Center for Social Ny-tænkning: "De fællesskaber, mange udsatte unge færdes i, er præget af stille opbakning til negativ adfærd. Fællesskaberne baserer sig ikke på værdier som respekt og omsorg, men i stedet på fx kriminalitet og hashmisbrug." Dette bakkes op af en analyse fra Justitsministeriet, der viser, at unge med personlige problemer eller problemer i skolen tiltrækkes af negative fællesskaber såsom kriminelle ungdomsgrupper.⁴

3. Hvilke konsekvenser har et liv som udsat?

Livet som udsat har store konsekvenser – ikke mindst for det enkelte menneske. Nye tal fra Fællesskabsmålingen viser, at udsatte unge ikke deler den høje livstilfredshed, som kendetegner majoriteten af den danske ungdom. De udsatte unge er simpelthen markant mindre glade for livet end deres jævnaldrende. Se figur 3.

Udsatte unge har lavere livstilfredshed

Figur 3: Gennemsnitlig livstilfredshed på en skala fra 0 til 10, hvor 0 = "slet ikke tilfreds" og 10 = "fuldt ud tilfreds".

Note: Figuren viser gennemsnitlig livstilfredshed hos unge mellem 18 og 29 år, fordelt på tre grupper: udsatte unge, unge i risikogruppen og majoriteten af unge.

Antal respondenter: 457.

Kilde: Fællesskabsmålingen, 2017.

Et ungdomsliv i udsathed kan desuden ende med at få store negative konsekvenser langt ind i voksenlivet. En norsk undersøgelse har vist, at udsatte unge har øget risiko for også at leve på kanten i voksenlivet.⁵ Ifølge Lars Benjaminsen fra VIVE gælder det samme sandsynligvis i Danmark: "Selv om vi i Danmark kun har få panelstudier, der dokumenterer langtidssfølgevirkningerne af udsathed i ungdommen, tyder de få studier, der er, på, at der er en væsentligt større risiko for, at man ender i en udsat position som voksen, hvis man lever i en udsat position som barn og ung."

Et voksenliv som udsat indebærer både en øget risiko for at skulle døje med en lang række sundhedsproblemer og risikoen for at dø tidligere. En undersøgelse foretaget af Sundhedsstyrelsen i 2011 har bl.a. vist, at udsatte borgergrupper er mere syge, hyppigere bliver ramt af depression og oftere forsøger at begå selvmord.⁶ Ensomhed – som er et udbredt problem blandt udsatte – øger samtidig risikoen for hjerte-kar-sygdomme, og ensomme lever desuden i gennemsnit seks måneder kortere end ikke-ensomme.^{7,8}

4. Hvad ved vi om effekten af deltagelse i brede fællesskaber?

Selv om det på tværs af dansk og international litteratur er svært at finde forskning, der entydigt dokumenterer effekterne af udsatte unges deltagelse i samfundets brede fællesskaber, er der stærke indikationer på, at fællesskaber kan hjælpe udsatte unge. Ifølge Lars Benjaminsen fra VIVE og Jens Christian Nielsen, som er lektor og ungdomsforsker på Aarhus Universitet, skyldes manglen på entydige forskningsresultater primært, at det er vanskeligt at måle effekter af fællesskaber – og ikke, at fællesskaber ikke virker. Tværtimod tyder meget på, at fællesskaber spiller en vigtig rolle og kan hjælpe udsatte unge væk fra kanten. Udsatte unge fremhæver selv fællesskaber som vigtige for deres vej ud af udsathed. Og fællesskaber med andre unge og berøring med et 'normalt' ungdomsliv nævnes i en rapport fra CeFU som én blandt syv faktorer, der kan gøre en positiv forskel for udsatte unge.³

Forskning har desuden vist, at stabile netværk og et positivt tilhørsforhold til arbejde, uddannelse og lokalsamfundets fællesskaber er afgørende for, at folk med psykiske vanskeligheder får det bedre.⁹ En britisk undersøgelse fra 2012 konkluderer bl.a., at unge med en psykisk sygdom har lettere ved at komme sig og oplever større livsglæde, hvis de deltager i civilsamfundsaktiviteter, er uddannelsesaktive eller aktive i frivillige grupper.¹⁰

Derudover har man i dansk skoleforskning dokumenteret en 'klassekammeratskabseffekt' ¹¹, idet børn fra ressourcerstærke hjem trækker det faglige niveau op hos børn fra ressourcesvage hjem – så længe andelen af børn fra ressourcesvage hjem ikke bliver for stor. Selv om effekten ikke er blevet undersøgt på andre områder, er det oplagt at overføre logikken til f.eks. foreninger eller boligområder, hvor majoriteten og udsatte gensidigt kan løfte hinanden i fællesskaberne.

“VI GIVER UDSATTE DRENGE EN TRÆNERROLLE”

Hvem: Nørrebro United er en forening, der tilbyder håndbold og fodbold for børn og unge på Nørrebro i København. Nørrebro United arbejder for at skabe en bred børne- og ungdomsidrætsforening, som afspejler mangfoldigheden i lokalområdet.

STØRSTE UDFORDRING:

At fastholde udsatte unge

Nørrebro Uniteds største udfordring ift. unge er ikke at rekruttere dem – men at fastholde dem.

Idrætsforeningen er derfor nødt til at lægge en ekstra indsats i at få de unge inkluderet i fællesskabet.

“Det kræver, at vi løbende følger op og ringer for at sikre, at de kommer til træning,” siger Flemming Jensen, der er formand i Nørrebro United.

SÅDAN GÅR DE TIL UDFORDRINGEN:

Forsøger at nedbryde praktiske barrierer

For at sikre fastholdelsen sørger Nørrebro United for, at færrest mulige praktiske barrierer forhindrer de udsatte unge i at deltage i træningen.

“Vi har eksperimenteret med at rykke træningen – dog kun for børn op til 7 år – helt ud i de lokale boligområder, så manglende mobilitet ikke er en begrænsende faktor,” siger Flemming Jensen:

“En anden ting, vi har god erfaring med, er at give unge mellem 13 og 18 år en særlig rolle som dommer eller træner. En relativt stor del af de unge, der står uden for foreningslivet i dag, vil gerne involveres som fx dommer eller træner. Ved at give dem en særlig rolle forbedrer vi chancerne for, at de bliver aktive i foreningslivet.”

HER ER DER STADIG BARRIERER:

Forskellige mål og begrænsede midler

Nørrebro United samarbejder med Københavns Kommunes Idrætsprojekt. I samarbejde med Idrætsprojektet, der hjælper med at skabe kontakt til de unge, forsøger Nørrebro United at integrere en mangfoldighed af børn og unge i foreningen. Men det kan knibe lidt med støtten til at fastholde de unge i klubben:

“Det ville gøre en afgørende forskel, hvis der var ekstra ressourcer til at kunne støtte den mere langsigtede fastholdelse af de unge i klubben, så de ikke bliver sluppet, efter at de har været til træning et par gange,” siger Flemming Jensen.

At Idrætsprojektet ikke altid har fokus på fastholdelsen af de unge, hænger sammen med, at kommunen arbejder efter handleplaner med individuelt fastsatte mål, som ikke altid indebærer fastholdelse. “Hvis det vurderes, at den unge har opnået eksempelvis den kontakt med foreningslivet, som var målet for den enkelte unge, så afbrydes støtten,” forklarer Christoffer Hansen, der er leder af Idrætsprojektet. Han fortsætter: “Det er jo en konstant afvejning af, hvor ressourcerne er brugt bedst, og der må det langsigtede hensyn nogle gange vige.”

5. Hvorfor lykkes det ikke at få flere udsatte unge med i fællesskaberne?

Selv om udsatte unge fremhæver fællesskaber som en faktor, der kan hjælpe dem væk fra kanten, deltager de i langt mindre grad end deres jævnaldrende i samfundets brede fællesskaber. Det skyldes både barrierer hos de unge selv, indbyggede dynamikker i fællesskaberne og uhensigtsmæssige strukturer og systemer.

Barrierer hos de unge

Sociale og helbredsmæssige problemer er en af de barrierer, der står i vejen for, at flere udsatte unge bliver inkluderet i samfundets brede fællesskaber. Hvis en ung eksempelvis kæmper med et alkoholmisbrug eller er ramt af depression, har han eller hun ikke nødvendigvis overskud til at tænke på en uddannelse eller til at tage del i fællesskabet i foreningslivet.¹²

Økonomi kan også være en hæmsko. I et litteratur- og interviewstudie foretaget af VIVE i 2018 fremhæves *"manglende økonomiske ressourcer og materielle afsavn"* som en barriere for udsatte unges vej ind i et arbejds- eller uddannelsesfællesskab.¹³

En anden barriere, som flere forskere fremhæver, er isolation. Gunvor Christensen, der forsker i det boligsociale område hos VIVE, peger bl.a. på, at målgruppens isolation gør det svært at nå de udsatte unge, som befinder sig allerlængst ude på kanten: *"De allermost udsatte er simpelthen ikke synlige for os, fordi de sidder hjemme og sjældent kommer ud."*

Barrierer i fællesskaberne

Det er dog ikke kun hos de unge, barriererne skal findes – de findes også i fællesskabernes dynamikker. Et eksempel er de frivillige fællesskaber, som kan være vanskelige for udsatte unge at tage del i. Det skyldes bl.a., at frivilligorganisationer kan have en tendens til at reproducere bestemte typer af frivillige, nemlig de ressourcestærke. I en undersøgelse fra 2019 viser Lærke Bonnesen, ph.d.-stipendiat ved Roskilde Universitet, hvordan frivilligorganisationer – uden at ønske det – risikerer at gøre det svært for udsatte unge at blive en del af fællesskabet. Det kan bl.a. ske i rekrutteringen af nye frivillige, hvor opslag om frivilligjob eksempelvis placeres på steder og platforme, som primært ressourcestærke unge befinder på, eller når frivilligorganisationer rekrutterer gennem (ressourcestærke) frivilliges egne netværk.¹⁴

Barrierer skabt af systemer og strukturer

Endelig findes der en række barrierer, som skyldes silotænkning, uhensigtsmæssig lovgivning og strukturer i samfundet.

En barriere handler om silotænkning og dårligt samarbejde mellem aktører og sektorer. Flere af de interviewede eksperter fremhæver risikoen for, at aktører, som arbejder med udsatte unge, fokuserer for ensidigt på en enkelt del af de unges udfordringer. Socialpsykiatrien tager ofte afsæt i sin egen hovedopgave og organisatoriske ramme, og det samme gør lægen, skolen og foreningslivet. De organisatoriske rammer

risikerer dermed at stå i vejen for, at aktører, som arbejder med udsatte unge, tager højde for kompleksiteten af de unges vanskeligheder.⁹

Jørgen Elm Larsen fra Københavns Universitet fremhæver på samme måde manglende koordination som noget, der står i vejen for, at flere udsatte unge bliver hjulpet ind i de brede fællesskaber i fx foreningslivet: *"Der er for megen silotænkning – dels inden for den offentlige sektor, men også mellem sektorerne. Tager man det psykiatriske system, som har kontakt til mange af de udsatte unge, så mangler der koordinering og et bindeled, der kan hjælpe dem over i fx en idrætsforening."*

Lovgivningen kan også nogle gange spænde ben for, at udsatte unge deltager i de brede fællesskaber – blandt andet fællesskaberne på arbejdspladserne. Det påpeger Steffen Rasmussen fra Center for Social Nytænkning: *"Den største hindring for, at flere udsatte unge kan få et arbejde, er, at vi har skabt regler og love, der ikke skelner mellem folk, der ikke vil, og folk, der ikke kan."*

Flere undersøgelser viser, at aktiveringskrav og sanktioner rammer skævt og kan skabe usikkerhed, afmagt og isolation frem for at tilskynde til jobsøgning – særligt blandt sårbare og unge ledige.^{15, 16, 17} På samme måde risikerer en række lovgivningsstramninger på uddannelsesområdet at gøre det vanskeligere for udsatte unge at deltage i uddannelsesfællesskaberne. Adgangskravene er blevet hårdere, manglen på praktikpladser større³, og samtidig er produktionskoleelevernes ydelser blevet sat markant ned, hvilket har fået 30 pct. færre unge til at søge ind på landets produktionskoler.¹⁸

Læs case 2 om, hvad Roskilde Tekniske Skole gør for at forhindre ensomme, udsatte unge i at droppe ud.

6. Hvordan hjælper vi udsatte unge ind i de brede fællesskaber?

Tilbage står spørgsmålet: Hvad skal der til for at inkludere flere unge i samfundets brede fællesskaber? Eksperterne i videngrundlaget siger samstemmigt, at der ikke findes snup-tagsløsninger, men at der er behov for indsatser på flere niveauer.

Kvalitet i sociale tilbud er en forudsætning

Lars Benjaminsen fra VIVE mener først og fremmest, at det er nødvendigt at sikre kvaliteten i velfærdssamfundets sociale tilbud, hvis civilsamfundet skal spille en effektiv rolle: *"Fællesskabsmålingen viser, at udsatte unges deltagelse i brede fællesskaber afhænger af, at velfærdssystemet kan tilbyde den rette sociale støtte og hjælp. Det er fundamentet for, at udsatte unge kan deltage i de brede fællesskaber."*

Økonomiske barrierer skal mindskes

Et andet fokusområde, som eksperterne peger på, er de økonomiske barrierer, der står i vejen for, at udsatte unge deltager i fællesskaberne. På fritidsområdet findes der dokumentation for positive effekter af at nedbryde økonomiske barrierer. Det drejer sig om Fritidspas, hvor kommuner hjælper udsatte

“TRYGHED OG SOCIAL TRIVSEL ER EN FORUDSÆTNING FOR LÆRING”

Hvem: Roskilde Tekniske Skole dyrker klassefællesskabet for at modvirke ensomhed og styrke elevernes faglighed. Opskriften hedder Netværk, og en af ingredienserne er en makkerskabsordning. Netværk er udviklet af Ventilen, som bekæmper ensomhed blandt unge.

STØRSTE UDFORDRING:

Ensomhed og stort frafald

8 procent af landets erhvervsskoleelever føler sig ofte eller altid ensomme. Det er en massiv udfordring, fordi ensomme elever mistrives og har større risiko for at droppe ud. Hele fire ud af ti elever dropper ud af erhvervsskolerne.

”Når eleverne begynder i min klasse, vil 3-4 være i risiko for at ende som ensomme. Det er et kæmpe problem både for elevernes trivsel og for deres chance for at gennemføre uddannelsen. Det bliver vi nødt til at tage hånd om,” siger Henrik Daugaard, som er underviser på Roskilde Tekniske Skole.

SÅDAN GÅR DE TIL UDFORDRINGEN:

Makkerskab hjælper de unge

For at modvirke ensomhed bliver eleverne bl.a. inddelt i makkerpar og makkerskabsklynger. Makkerparrene samarbejder om faglige opgaver, og eleverne har også et socialt ansvar for fx at ringe, hvis deres makker har været fraværende længe. Derudover gennemgår eleverne et forløb om samarbejde og god klassekultur:

”Forløbet giver eleverne redskaber til at samarbejde og dyrke fællesskabet. Når det fungerer bedst, har det en afsmittende effekt, så eleverne også laver sociale ting sammen efter skole,” siger Henrik Daugaard:

”Jeg ved jo, at tryghed og social trivsel er en forudsætning for læring.”

HER ER DER STADIG BARRIERER:

Svært at finde tid til at prioritere forløbet

Selv om Henrik Daugaard er begejstret for Netværk, er han godt klar over, at det kræver en hel del af lærerne at prioritere forløbet:

”Det er ikke raketvidenskab, at forløbet gavner eleverne, men jeg forstår godt de lærere, der ikke kan finde tid og ressourcer til at prioritere det,” siger han.

MIE, 22 ÅR, STUDERENDE PÅ TEKNISK DESIGN, ROSKILDE TEKNISKE SKOLE

”Netværk har gjort, at jeg føler mig tilpas i klassen. Jeg synes, det kan være akavet at møde fremmede mennesker, men makkerskabsforløbet har gjort det nemmere for mig at snakke med nogen, jeg ellers ikke ville have snakket med. I starten legede vi små lege, som kan virke fjollede, men de er med til at bryde isen. Vi synger også morgensang og gør meget ud af at have det hyggeligt sammen. Jeg synes, vores sammenhold er blevet rigtig godt.”

børn og unge til at deltage i fritidsaktiviteter ved at tilbyde dem økonomisk støtte. Ordningen eksisterer nu i 26 kommuner, og en erfaringsopsamling fra 2016 konkluderer, at ordningen under de rette forudsætninger har positive effekter.¹⁹

Nye samarbejder skal nedbryde silotænkning

For at understøtte, at udsatte unge i højere grad bliver inkluderet i fællesskaberne, er der desuden behov for at tænke i partnerskaber og nye samarbejder på tværs af professionelle, civile og private aktører og de unge selv.^{9,20} Et godt eksempel på, at samarbejde mellem civilsamfundsaktører og offentlige aktører kan gøre en forskel, er Roskilde Tekniske Skoles samarbejde med Ventilen, som arbejder for at bekæmpe ensomhed blandt unge. *Se case 2.*

Involvering af udsatte unge kan være vejen frem

Forskning i indsatser for unge med psykosociale vanskeligheder viser derudover, at involvering af unge er afgørende for, at indsatserne får succes.¹⁵ Dette bakkes op af Trine Hammershøj, som er direktør i Det Sociale Netværk og Headspace og medlem af Rådet for Socialt Udsatte: *”Hvis man vil have udsatte unge ind i fællesskaberne, er det vigtigt at inddrage dem som en ressource. De skal føle, at de bidrager med noget.”*

Læs case 3 om, hvordan den boligsociale helhedsplan i Frydenlund inddrager unge i indsatserne.

Brede fællesskaber skal hjælpes til at rumme udsatte unge

En anden effektiv måde at hjælpe udsatte unge ind i samfundets brede fællesskaber på er ved at understøtte eksisterende fællesskaber. Et eksempel er startboligerne i Aarhus Nord, der har afsat boliger på seks kollegier til unge mellem 18 og 24 år, som har brug for lidt ekstra hjælp til at lære at bo for sig selv. En social vicevært støtter og hjælper de unge, og der er samtidig fokus på at skabe fællesskaber med de andre beboere gennem fællesmidtdage og andre aktiviteter.

Et andet eksempel er Danmarks Idrætsforbunds initiativ DIF getzsport, der arbejder på at integrere socialt udsatte børn og unge i idrætsfællesskaberne i socialt udsatte boligområder ved bl.a. at støtte driften og bidrage med ressourcepersoner. Evalueringer viser, at DIF getzsport lykkes med at nå og fastholde børn og unge, som har forhøjet risiko for at begå kriminalitet, og udsatte børn og unge svarer desuden i evalueringerne, at de har fået nye venner, mere selvtillid og mod på nye udfordringer.²¹

Fællesskaber med ligesindede kan være springbræt

Mindre fællesskaber og peer-to-peer-indsatser, hvor udsatte unge møder andre i samme situation, kan desuden fungere som effektive springbrætter ind i de brede fællesskaber. Spørger man de udsatte unge, lyder meldingen, at det kan være gavnligt at få råd fra andre med lignende udfordringer, og både forskning og praksiserfaring har vist, at peer-fællesskaber kan have en gavnlig effekt.^{22, 23} Årsagen er bl.a., at de lukkede fællesskaber kan fungere som bolværk mod social isolation og ensomhed og samtidig være med til at udvikle færdigheder, der gør det nemmere for udsatte unge at opsøge brede fællesskaber med aktiviteter, der ikke specifikt er målrettet dem.²

Arbejdet med peer-to-peer-indsatser har også vist sig effektivt i udsatte boligområder.²⁴ Mette Fabricius fra Center for Boligsocial Udvikling peger blandt andet på de gode erfaringer med rollemodelsindsatser: *"Rollemodelsindsatserne har en positiv effekt i udsatte boligområder, fordi udsatte unge kan spejle sig i ligesindede jævnaldrende. Rollemodellen kan på den måde fungere som inspirator til eksempelvis at tage en uddannelse. Samtidig ser vi, at ordningen også kan styrke rollemodellen, som sagtens kan være én, der selv står i en udsat position."*

Selv om peer-to-peer-fællesskaber umiddelbart synes effektive, kan der dog også være risiko for, at de lukker sig om sig selv og derved bremser brederede deltagelsesmuligheder.²⁵ Derfor er det vigtigt, at peer-to-peer-indsatser placeres blandt andre lokalsamfundsaktiviteter i samspil med fx skolen og foreningslivet, frem for inden for rammen af professionelle tilbud.²⁶ Men så kan de også fungere som effektive springbrætter ind i samfundets brede fællesskaber. For Guðjón Andri, som du mødte i indledningen, gik vejen fra et liv på kanten til et almindeligt ungdomsliv netop gennem et ligesindet fællesskab, som introducerede ham for det bredere fællesskab i klatreklubben.

Guðjóns historie illustrerer det store potentiale, som brede fællesskaber rummer, og den viser, hvordan fællesskaber kan hjælpe unge på kanten tilbage på rette spor.

En overflyvning over den eksisterende viden om udsatte unge og samfundets brede fællesskaber viser, at der både mangler viden og er udfordringer med at hjælpe udsatte unge ind i de brede fællesskaber – men også at de brede fællesskaber på forskellige måder rummer potentialer til at hjælpe udsatte unge ud af deres udsathed.

På den baggrund er det oplagt at spørge: *Hvordan bliver vi klogere på de områder, hvor vi mangler viden? Og hvordan omsætter vi den viden, vi allerede har, til konkret praksis, så endnu flere udsatte unge bliver hjulpet væk fra kanten og ind i fællesskaberne?*

“DE UNGE VED BEDST, HVAD ANDRE UNGE VIL HAVE”

Hvem: Den boligsociale helhedsplan i Frydenlund i Aarhus har etableret et Ungeråd, der består af syv unge med forskellige køn og etnicitet. Formålet er at nå ud til en bredere gruppe af unge og inddrage dem i udviklingen af nye initiativer og fællesskaber.

STØRSTE UDFORDRING:

De unge risikerer at ryge ud over kanten

Frydenlund er et udsat boligområde med en overrepræsentation af tosprogede unge, hvoraf nogle befinder sig på kanten.

“Der er en forholdsvis stor gruppe af drenge og piger, som mangler nogle meningsfulde fritidsaktiviteter. Vores erfaring er, at drengene er gode til at møde op til vores arrangementer, men det kan være sværere at få pigerne til at komme,” siger Janne Kjeldtoft, som er børne- og ungedarbejder i den boligsociale helhedsplan Frydenlund.

SÅDAN GÅR DE TIL UDFORDRINGEN:

Giver de unge medbestemmelse

Ungerådet i Frydenlund samler de unge om alt fra Eid-fest, studiecafe og fodboldturneringer til valgaften.

“Vi tror på, at de unge har en bedre følelse med, hvad andre unge i Frydenlund efterspørger. Målet med Ungerådet er at give de unge medbestemmelse, medansvar og derved et vedvarende og oprigtigt engagement i aktiviteterne i Frydenlund,” siger Janne Kjeldtoft.

Med de unges position som rollemodeller har de også lettere ved at sætte sig i respekt og nå ud til de unge i området.

“Jeg kan godt forsøge at lave et Facebook-opslag, men jeg bruger ikke de samme ord som de unge og når dem ikke på den måde. De unge ved lige, hvem de skal gå til, og hvad de skal skrive eller appellere til,” siger Janne Kjeldtoft.

HER ER DER STADIG BARRIERER:

Indsatsen har svært ved at nå de mest udsatte

Selv om Ungerådets aktiviteter henvender sig til alle unge i Frydenlund, er det svært at nå de allermost udsatte og kriminalitetstruede unge.

“Den gruppe bruger vi ikke Ungerådet til. Tværtimod, her er vi optagede af at arbejde forebyggende og støtte op om de unges initiativer og ideer,” siger Janne Kjeldtoft.

DAMLA, 20 ÅR, MEDLEM AF UNGERÅDET I FRYDENLUND

“Det er både fedt at være en del af Ungerådet og at deltage i alle de sjove ting, vi arrangerer. Det dér med at kunne sige ‘hej’ til folk i Frydenlund og kunne sætte ansigt på de fleste, det er fedt. Og så er det fedt at kunne være et forbillede – især for de yngre. Det er synd, når man oplever yngre, som er på vej ud på et forkert spor. De har ikke haft nogen at se op til, og de ved ikke, at det er godt at lave noget sammen. Vi synes, det er vigtigt at få alle med. Der vil altid være nogen, som aldrig gider, men det fede er, at vi ikke giver op. Så prøver vi at trække i nogle tråde og få fat i dem, der kender dem, der ikke gider noget.”

Kilder

LITTERATUR

- 1 *Med samfundets brede fællesskaber mener vi de ungdomsfællesskaber, som langt de fleste unge tager del i, fx på ungdomsuddannelserne, i foreningslivet og boligområdet.*
- 2 *Fællesskabsmålingen – en undersøgelse af livsvilkår og social eksklusion i Danmark, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2017.*
- 3 *Hvem er de unge på kanten af det danske samfund? Om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser der gør en positiv forskel, 1. udg., Center for Ungdomsforskning, 2015.*
- 4 *Første led i fødekæden? En undersøgelse af børn og unge i kriminelle grupper, Justitsministeriets Forskningskontor, 2011.*
- 5 *Unge sosialklienter fra ungdom til voksen alder, No. 11, NOVA – Norsk institut for forskning om opvækst, velfærd og aldring, 2009.*
- 6 *Ulighed i sundhed – årsager og indsatser, Sundhedsstyrelsen, 2011.*
- 7 *Loneliness and social isolation as risk factors for coronary heart disease and stroke: systematic review and meta-analysis of longitudinal observational studies, Heart; 102:1009-1016, 2016.*
- 8 *Danskerne sundhed – Den Nationale Sundhedsprofil 2017, udarbejdet for Sundhedsstyrelsen af Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, 2017.*
- 9 *Inklusion, deltagelse og bedring – Unge med psykosociale vanskeligheder i lokalsamfundet, Socialstyrelsen, 2013.*
- 10 *Community participation as a predictor of recovery-oriented outcomes among emerging and mature adults with mental illnesses, Psychiatric Rehabilitation Journal, Volume 35, No. 3, 219-229, 2012.*
- 11 *School composition effects in Denmark: quantile regression evidence from PISA 2000, Empirical Economics, Vol. 33, 359-388. Springer-Verlag, 2007.*
- 12 *Unge på kanten – sammen om nye løsninger, Bikubenfonden, 2018.*
- 13 *Barrierer og indsatser for borgere på kanten – et litteratur- og interviewstudie, VIVE – Viden til Velfærd, 2018.*
- 14 *The Unlikely Altruist: Practices of Exclusion in Volunteer-Based Social Work, The Journal of Social Work Values and Ethics, Volume 16, No. 2, 2019.*
- 15 *Livet på de laveste sociale ydelser – en kvalitativ undersøgelse om livsbetingelser og copingstrategier, CASA, 2010.*
- 16 *Evalueringsrapport: Unge – Godt i gang, Rambøll, 2011.*
- 17 *Når kassen smækkes i – analyser af økonomiske sanktioner over for kontanthjælpsmodtagere, rapport, AKF, Anvendt Kommunal Forskning, 2011.*
- 18 *Nedsat ydelse holder udsatte unge væk fra uddannelse, Information, 2017 – www.information.dk/indland/2017/08/nedsat-ydelse-holder-udsatte-unge-vaek-uddannelse.*
- 19 *Udbredelse af erfaringer med fritidspas – erfaringsopsamling, Socialstyrelsen, 2016.*
- 20 *Bold but balanced – How community development contributes to mental health and inclusion, Community Development Journal, vol. 47(No. 4), 473-490, 2012.*
- 21 *DIF, 2019: www.dif.dk/da/politik/vi-goer/social-ansvarlighed.*
- 22 *Community integration of transition-age individuals: Views of young adults with mental health disorders, Journal of Behavioral Health Services & Research, 2017.*
- 23 *Peer-to-peer-fællesskaber mellem socialt udsatte, VIVE, 2019.*
- 24 *Rollemodeller i udsatte boligområder – viden og anbefalinger til innovativ brug af rollemodeller, Center for Boligsocial Udvikling, 2017.*
- 25 *Community integration of transition-age individuals: Views of young adults with mental health disorders, Journal of Behavioral Health Services & Research, Volume 35, No. 4, 2007.*
- 26 *Bold but balanced: How community development contributes to mental health and inclusion, Community Development Journal, Volume 47, No. 4, 2012.*

INTERVIEWEDE

Birgit Mortensen,
faglig leder af ungeområdet,
Socialstyrelsen

Gunvor Christensen,
forsker, VIVE

Jens Christian Nielsen,
lektor og ungdomsforsker,
DPU, Aarhus Universitet

Jørgen Elm Larsen,
professor,
Københavns Universitet

Lars Benjaminsen,
seniorforsker, VIVE

Mette Fabricius,
specialkonsulent,
Center for Boligsocial Udvikling

Steffen Rasmussen,
direktør, Center for
Social Nytaenkning

Trine Hammershøj, direktør,
Det Sociale Netværk

INTERVIEWEDE TIL CASES

Roskilde Tekniske Skole

Henrik Daugaard,
underviser i teknisk design,
Roskilde Tekniske Skole

Mie,
elev på linjen teknisk design,
Roskilde Tekniske Skole

Astrid Sandmark,
projektkoordinator, Ventilen

**Den boligsociale helhedsplan
i Frydenlund**

Janne Kjeldtoft,
børne- og ungmedarbejder
ved den boligsociale
helhedsplan i Frydenlund

Damla Küçük,
medlem af Ungerådet
i Frydenlund

Nørrebro United

Flemming Jensen,
formand, Nørrebro United

Christoffer Hansen,
leder, Idrætsprojektet